Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
TYGODNIK UKRAIŃSKI
UKRAINIAN WEEKLY

Рік LXIX № 43 (3506) Варшава, 27 жовтня 2024 року, Ціна / Cena 5 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254 Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

Політизація історії:
як дійшло до патової ситуації у польсько-українських відносинах. с. 5

«Українські барви прикордоння» в Браневі. с. 2

Меншинам не потрібно «сходити у підземелля» зі своїми заходами. с. 8

ISSN 027-8254
43
9 770027 825245

Відновлена могильна плита на горі Монастир
Фото з фейсбук-сторінки організації «Пам'ять і спадщина»

eprasa.pl abb85a9fab

Гурт «Гаразд» і TYNKA

Григорій СПОДАРИК
Фото автора статті

«Українські барви прикордоння» в Браневі

«Мета цього заходу – інтеграція української й польської громад та розкриття багатства української культури», – сказала від імені організаторів Мирослава Шульган, голова браневського гуртка Об'єднання українців у Польщі, відкриваючи цьогорічні «Українські барви прикордоння» в Браневі.

Під час дводенного заходу, що проходив 11-12 жовтня, можна було почути доповіді професорів Марека Мельника та докторки Ольги Кіх-Маслей про історію українців у Польщі. Відбувся також показ фільму «Звідки куди» Мацєя Гамели. Режисер із початком повномасштабної війни в Україні купив бусик і поїхав допомагати біженцям. Стрічка – це запис їхніх історій. У концертній частині виступили популярні гурти «Горпина» та «Гаразд». Останні з Христиною Груховською TYNKA підготували програму до 75-ї річниці від дня народження Володимира Івасюка. Саме з його імені починається відлік сучасної української естрадної пісні. Організатори подбали й про майстер-класи для дітей.

Степан Дембіцький

Згадуючи про війну, Мирослава Шульган підкреслила, що українці воюють за такі головні цінності, як воля та суверенітет. Вона нагадала також, що захід постійно підтримував Мирон Сич, і попросила хвилиною мовчання вшанувати його пам'ять. У такому ж дусі виступили офіційні гості події, зокрема Лешек Дзьонґ – браневський староста, Томаш Селіцький – бургомістр Бранева, Якуб Борнус – війт ґміни Бранево, а також вармінсько-мазурський воєвода Радослав Круль. По-особливому публіку привітав війт ґміни Лельково Лукаш Скжешевський, який до присутніх звернувся українською мовою. Він наголосив на значенні мови, релігії та культури в житті людини. Підкреслив, що у ці часи вони особливо важливі для українців, зокрема місцевих, духовна батьківщина яких страждає.

– Бажаю, щоб війна закінчилася перемогою України. Будьмо разом! Разом до перемоги! – закликав війт.

Офіційні гості та організатори багато слів подяки скерували до волонтерів, котрі допомагають Україні. До таких людей належить, наприклад, Юрій Величко. Як він сам зауважив, у команді разом із ним працюють ще Ришард Дода, Михайло Кертичак, Роман Галан, сім'ї Кіх, Пушкар та інші.

– Робимо те, що й інші волонтери: плетемо маскувальні сітки, виготовляємо окопні свічки та багато іншого, – розповів Юрій Величко. Опісля волонтери самі привозять усе в околиці Харкова, Ізюма, Краматорська, Миколаєва чи Покровська, тобто до лінії фронту. За один виїзд долають понад 4 тисячі кілометрів, і таких поїздок Юрій Величко має вже 14. Він готовий їздити частіше, але зараз уже важко збирати необхідні речі. Наразі дуже →

eprasa.pl abb85a9fab

потрібні окопні свічки, утеплені чоботи з піни та вологі серветки.

– Хлопці особливо дякують за такі чоботи. Вони не промокають, як шкіряні, а коли тепло в ноги, то всюди тепло, – говорить Юрій Величко. Він просить не забувати про найважливіших у боротьбі з російським ворогом людей. І нагадує, що за гроші, витрачені на квіти для весілля чи похорону, можна купити кілька десятків пар такого теплого взуття.

– Один не переможе. Тут потрібно гуртуватися, і ми маємо це робити, – закликав Юрій Величко.

До учасників заходу звернувся також голова Ельблонзького відділу ОУП Степан Дембіцький, який спочатку подякував місцевим волонтерам та всім, хто допомагає Україні. Він повідомив також, що завершує свою діяльність як очільник відділу і не буде балотуватися на найближчих виборах. Голова зауважив, що такі заходи в регіоні, як «Українські барви прикордоння» в Браневі, «Ґлембоцьк на українській ноті», Свято урожаю в Пєнєжні, заходи в Ольштині чи Дитячий фестиваль в Ельблонзі, особливо в час війни, стали місцями прояву українського духу. Проте він відзначив, що представники браневської громади не надто активно беруть участь у цих подіях. Тому Степан Дембіцький просив про «пробудження», зокрема більше допомагати голові браневського гуртка в підготовці місцевого фестивалю. Очільник відділу просив також приводити дітей на заняття української мови та долучатися не лише до громадського, але й релігійного життя спільноти. ●

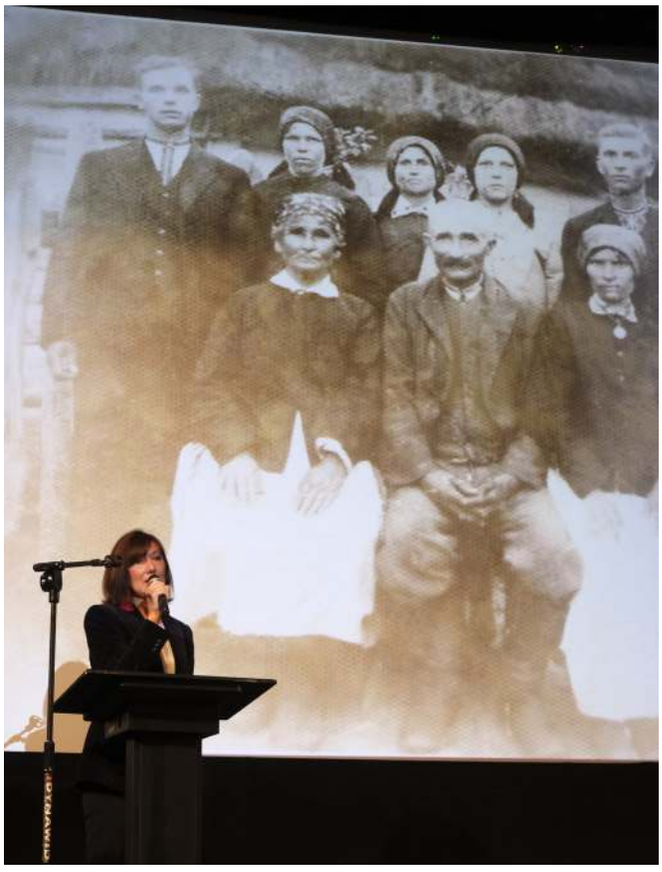

Ольга Кіх-Маслей

«Горпина»

Волонтер Дода вручає воєводі вишиванку

eprasa.pl abb85a9fab

Прибирання до Дня всіх святих на Раковицькому цвинтарі

Краківський гурток Об'єднання українців у Польщі запрошує небайдужих і охочих приєднатись до спільного прибирання могил українців, похованих на Раковицькому цвинтарі в Кракові. Прибирання відбудеться 26 жовтня, зустріч – біля головного входу від вул. Раковицької о 10:00.

«Візьміть із собою мішки для листя, щітки, шпателі, рукавички. Запрошуємо», – зазначають краківські діячі ОУП.

Нагадаємо, що у 2019 році доктор Євген Місило в ході роботи над книжкою про табір у Явожні виявив на Раковицькому цвинтарі у Кракові місце поховання 53 українців, які в час акції «Вісла» були засуджені до смертної кари та розстріляні у в'язниці Монтелюпіх або там померли.

Цей цвинтар також є місцем спочинку численних представників української інтелігенції, зокрема поета Богдана Лепкого, та вояків армії УНР, котрі померли у таборі Домб'є.

Протягом багатьох років акції прибирання українських місць поховання до Дня всіх святих, який відзначають 1 листопада, проводять й в інших місцевостях Польщі. Тому можна сподіватися, що жителі столиці та Любліна упорядковуватимуть могили воїнів Української Народної Республіки у своїх містах.

Конференція в Каліші про українську громаду міжвоєнного періоду

18 жовтня в Каліші відбулася наукова конференція, присвячена долі української спільноти, що мешкала в місті над рікою Просна у 1920-1930-х роках. Під час зустрічі історики з України та Польщі представили свої доповіді про період, коли інтерновані воїни УНР перебували в Каліші. У події також взяли участь третій секретар Посольства України у Польщі Василь Мельничук разом із членами Українського історичного товариства в Польщі доктором Романом Висоцьким та Юрієм Рейтом, який водночас очолює Громадську ініціативу з догляду за могилами воїнів УНР у Варшаві.

Український дипломат з учасниками конференції також вшанували пам'ять воїнів УНР та членів їхніх родин, котрі спочивають на Українському військовому цвинтарі у Каліші в районі Щипйорно. Нагадаємо, що цей цвинтар нещодавно відремонтували.

Організатором заходу виступив Інститут міждисциплінарних історичних досліджень Каліського університету імені президента Станіслава Войцеховського, Каліське товариство приятелів наук і бібліотека Каліського університету.

Фото з фейсбук-сторінки Посольства України

«Шашкевичівку» номіновано на премію «Школа року»

Комплекс загальноосвітніх шкіл № 2 імені Маркіяна Шашкевича в Перемишлі отримав номінацію на премію у рамах Загального освітнього голосування 2024 (Plebiscyt Edukacyjny 2024).

Це чергова едиція найбільшого освітнього голосування в Польщі, який в Підкарпатському воєводстві проводить газета «Nowiny».

Школи, які наберуть найбільшу кількість голосів у кожному воєводстві, отримають головний приз під час гала-концерту, що відбудеться навесні в Королівському замку у Варшаві.

Усю інформацію про голосування можна знайти на сайті: nowiny24.pl/szkola-roku.

Чергова провокація у Вроцлаві?

Чергова провокація, схоже, сталася у Вроцлаві. На пам'ятнику загиблим на Кресах хтось намалював прапор УПА. Був також напис кирилицею: «Слава УПА».

Про осквернення пам'ятника у Вроцлаві в соціальних мережах повідомило, зокрема, товариство «Спільнота й пам'ять». Інцидент стався в неділю, 13 жовтня.

«Пам'ятник жертвам геноциду українців на бульварах Вроцлава осквернено! Вночі на ньому з'явилися бандерівські фарби та гасла», – читаємо у повідомленні організації.

Справу прокоментував у фейсбуці й доктор Міхал Сєкєрка, заступник голови вроцлавського Товариства вшанування пам'яті жертв злочинів українських націоналістів, який був ініціатором створення пам'ятника.

«Я абсолютно не кажу, що це були якісь українські націоналісти, які раптово заявили про себе, хоча це, звичайно, теж не виключено. Але, швидше за все, це провокація третіх осіб», – визнав у розмові з Польським пресовим агентством Міхал Сєкєрка.

Міська влада повідомила про інцидент поліцію, і того ж дня напис на пам'ятнику загиблим на Кресах було змито.

Варто нагадати, що це чергова провокація такого типу у Вроцлаві. У серпні цього року на кількох будинках міста з'явився напис «Батько наш Бандера» та намальований прапор УПА. Справою зацікавилася поліція, яка звернулася до мешканців із проханням допомогти розшукати зловмисників. Було опубліковано фото, на яких видно злочинців.

Тоді щоденне видання «Ґазета виборча» повідомило, що у серпні 2024 року подібні малюнки з'являлися у різних місцях Вроцлава. За деякий час поліції міста вдалося ідентифікувати осіб, які можуть бути причетними до цієї справи. У коментарі для «Ґазети виборчої» експерт у справі російської пропаганди Єнджей Моравєцький зазначив, що до цієї справи може бути причетна росія.

«Вони дуже зацікавлені в розпалюванні історичних суперечок і антиукраїнських настроїв», – наголосив Єнджей Моравєцький.

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

eprasa.pl abb85a9fab

Ольга ПОПОВИЧ

Політизація історії: як дійшло до патової ситуації у польсько-українських відносинах

Великою мірою загострення, які виникають у польсько-українських відносинах під час дискусій про минуле, пов'язані з політизацією історії, заяв у стилі ультиматумів чи домінуванні монологів замість повноцінного діалогу. За останні кілька місяців історичні питання почали домінувати в польсько-українських відносинах і, на жаль, зі знаком мінус. Загострення між Україною та Польщею буде наростати, якщо проблему не вирішувати. А для вирішення проблеми має бути політична воля. Якщо офіційний Київ і готовий зробити крок назустріч польським партнерам, то, на жаль, поки не бачимо такого бажання зі сторони Польщі у бік України.

Тема етнічних чисток на Волині під час ІІ Світової війни вже кільканадцять років присутня у політичному дискурсі в Польщі. Та за останні десять років вона фактично стала топовою для польських політиків, перекриваючі інші історичні теми. Ще в 2013 році польська консервативна партія ПіС намагалась у Сеймі прийняти постанову про визнання 11 липня днем пам'яті жертв геноциду проти поляків, здійсненого українськими націоналістами, але тоді їм забракло голосів. Варто пригадати, що тоді також з проханням до Сейму визнати волинські злочини геноцидом звернулись і українські депутати від Партії регіонів та комуністів, які відкрито підтримували росію. А росія роками використовує тему польсько-українських суперечок на історичні теми і жодним чином не зацікавлена у порозумінні між сторонами.

Після перемоги польських консерваторів на парламентських та президентських виборах у 2015 році партія ПіС отримала повноту влади у Польщі. Історичні питання знову стали одними з ключових у політичному дискурсі, що було цілком очікувано. І вже в 2016 році абсолютною більшістю голосів спочатку Сенат, а потім і Сейм ухвалили постанову про встановлення 11 липня «Національним днем пам'яті жертв геноциду, здійсненого українськими націоналістами проти поляків». Далі у 2018 році Сейм прийняв зміни до закону про ІНП Польщі. До вписаних початково нацистських та комуністичних злочинів і злочинів проти людяності було окремо додано формулювання: «злочини українських націоналістів та членів українських організацій, що співпрацювали з Третім німецьким райхом». Також подано і статтю, яка пояснювала, чим є ці злочини та якої території і років вони стосуються. Таким чином на законодавчому рівні було закріплено термін «геноцид проти польського народу, вчиненого українськими націоналістами». Хоча згодом до закону про ІНП і було впроваджено зміни (терміни «українські націоналісти» та «Східна Малопольща» Конституційний Суд визнав неконституційними), але самі «українські» статті так і залишились у законі.

У той самий період, як у Польщі правляча партія ПіС активно почала вести свою історичну політику, в Україні теж відбувалися зміни у сфері історичної пам'яті. У 2015 році український парламент прийняв чотири декомунізаційні закони, один з яких «Про правовий статус та вшанування пам'яті учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті політику пам'яті» викликав хвилю критики у Польщі. Цим законом серед інших організацій, які визнано борцями за незалежність України, а їх зневага має нести за собою відповідальність відповідно до законодавства, було названо ОУН та УПА – організації, які у Польщі де-факто називаються злочинними і яких саме й звинувачують у геноциді проти польського народу. Польські експерти часто говорять, що прийняття цього закону в Україні перешкодило Броніславові Коморовському виграти президентські вибори у Польщі в 2015 році. Адже того дня, коли український парламент голосував за декомунізаційні закони, польський президент був з візитом в Україні і виступив у Верховній Раді. На думку частини польського експертського середовища, факт виступу Коморовського у сесійній залі українського парламенту у день прийняття закону, в якому визнають ОУН та УПА борцями за українську незалежність, мало вплив на польського виборця. Цей факт виборець у Польщі прийняв як неповагу до своєї держави з боку України і сприйняв Коморовського як слабкого політика, який не зумів гідним чином відреагувати. Щоправда, важко знайти фактичні дані (наприклад, соціологічні опитування), які б могли цю тезу польських експертів підтвердити. Але запущена думка у публічний дискурс тепер фактично цитується як факт доконаний.

росія, яка розпочала війну проти України у 2014 році, задіяла багато сил в інформаційних кампаніях проти української держави. Намагаючись позбавити Україну союзників, кремлівська влада використовувала також протиріччя, які існували між офіційним Києвом та його сусідами. А Польща стала однією з головних арен російської інформаційної та дезінформаційної кампанії, метою якої було зіпсувати польсько-українські відносини. Польща у кінці 2013 на початку 2014 років підтримала українську Революцію Гідності і право України самостійно, без згоди москви, обирати свій зовнішньополітичний курс. Далі Польща однозначно засудила російську окупацію Криму та підтримала українську боротьбу проти росії. І росія почала діяти так, як це робила завжди – сприяти загостренню між обома країнами. Тема складного та травматичного минулого ідеально пасувала для накручування антагонізмів між суспільствами в польсько-українських відносинах, враховуючи його політизацію та емоційний характер.

6-7.

eprasa.pl abb85a9fab

Продовження з 5 сторінки

З 2014 року у Польщі проросійські сили почали нищити українські місця пам'яті. Під українським посольством польські радикали, які не гребували співпрацею з росіянами, влаштовували мітинги, головні гасла яких часто були пов'язані з історією: «Геноцид українських націоналістів на Волині» та «ОУН і УПА – злочинці». Всі ці дії росії не приносили б ефекту, якби не знаходили союзників у Польщі. Польські політики досить мляво реагували на проросійські провокації. Нищення українських місць пам'яті не знаходило належного засудження з боку представників польської влади, досить бездіяльними залишались і правоохоронні органи. А проросійським силам у Польщі навіть вдавалось використовувати польських політиків у своїх цілях. Наприклад, зміни до закону про ІНП, до якого було вписано «українські норми», ініціювали політики партії «Кукіз'15», а одним з консультантів та помічників приготування змін до закону став професор історії з Любліна Володимир Осадчий. Партію «Кукіз'15» згадано в оприлюдненому українською ініціативою InformNapalm листуванні білоруського проросійського діяча Олександра Усовського як партію, яка має сприяти «заморожуванню відносин Польщі й України». Білорус Усовський з середини 2014 року співпрацював з Інститутом країн СНД, яким керував депутат російської думи від «Єдиної росії» Затулін, а також публікувався на сайті проєкту Віктора Медведчука – кума путіна.

В Україні теж відбулось кілька провокацій, налаштованих на псування польсько-українських відносин, до яких причетними виявились росіяни. Але на ці провокації українська влада реагувала більш впевнено та однозначно, ніж це робили їхні польські колеги на подібні провокації у Польщі.

На офіційному рівні між Києвом і Варшавою напруження почало помітно зростати саме якраз у 2016 році. За кілька днів до голосування у Сеймі і день після ухвали Сенату за постанову про 11 липня український президент Петро Порошенко приїхав до Варшави на саміт НАТО. Під час свого візиту Порошенко вшанував пам'ять жертв волинських злочинів, поклавши квіти під пам'ятником жертвам. Але польський політикум досить мляво відреагував на цей жест Порошенка, хоча польські медіа називали такий жест важливим. Натомість у політичному дискурсі Польщі все частіше звучала вимога до України «називати історичні питання між обома країнами своїми іменами», йшлося про те, щоб українська влада назвала волинські злочини «геноцидом, вчиненим українськими націоналістами проти польського народу». В Україні ж на означення волинських злочинів вживалось словосполучення «Волинська трагедія», а польську постанову про 11 липня було названо «недружнім кроком у бік України».

Не тільки різне трактування назви цих подій роз'єднувало дві країни, але й невиконання спільних домовленостей ставало причиною загострень на тлі історичних дискусій. Як вже згадувалось, проросійські польські вандали почали нищення українських місць пам'яті з 2014 року. Ці нищення стосувались незахищених законом, але також і легальних, захищених законом, українських поховань. Одним з таких легальних поховань, яке вандали знищили двічі, була могила на горі Монастир біля села Верхрата. Перший раз могилу на горі Монастир було сплюндровано у 2015 році. Тоді вандали розбили пам'ятну плиту, на якій були прізвища вояків УПА, котрі загинули у сутичці з НКВС та напис «Полягли за вільну Україну». Форму надмогильної плити та всі написи на ній офіційно було узгоджено ще у 1998 році на засіданні об'єднаної комісії Ради охорони пам'яті боротьби

Знищена могильна плита на горі Монастир, 2019 рік. Фото з архіву «НС» (авторка – Кася Комар-Мацинська)

eprasa.pl abb85a9fab

і мучеництва Польщі і керівництва Об'єднання українців у Польщі. Вдруге надмогильну плиту на могилі біля Верхрати вандали знищили на початку 2020 року. Ще в 2019 році президенти Польщі Анджей Дуда та України Володимир Зеленський домовились зробити кроки до зняття напружень між обома країнами, яке спричинила історична суперечка. І перший крок зробила Україна, відновивши процедуру видачі дозволів на пошукові та ексгумаційні роботи для поляків, заборону на які було впроваджено у 2017 році після браку реакції зі сторони польської влади на нищення українських місць пам'яті вандалами та знесенні у селі Грушовичі надмогильного пам'ятника воякам УПА. У свою чергу польська сторона пообіцяла, що відновить могильну плиту на горі Монастир. Однак офіційна Варшава так і не виконала у повній мірі своєї обіцянки – могильну плиту відновили, але не у первозданному вигляді, як домовлялись. На відновленій плиті не було прізвищ вояків УПА та напису «Полягли за вільну Україну». Такий крок польських партнерів в Україні однозначно сприйняли як невиконання своєї частини угоди з боку Польщі. Тому відповідна українська комісія знову призупинила розглядати польські заявки на пошукові та ексгумаційні роботи.

У 2022 році, коли росія розпочала повномасштабну війну проти України, відносини між Польщею та Україною були чи не найкращими за всю історію української незалежності. Український міністр культури Олександр Ткаченко всіляко лобіював польське прохання про позитивні рішення щодо видачі дозволів на пошукові та ексгумаційні роботи. Польська організація разом з українським партнером почала проводити пошукові роботи у колишньому селі Пужники на Тернопільщині, отримавши на це згоду від України. Дякуючи за цей жест Україні, польські політики постійно підкреслювали, що українські військові боронять не лише свою державу, але стоять в обороні Польщі та Європи. У червні 2022 року міністерства культури Польщі та України підписують спільний Меморандум про співпрацю у сфері національної пам'яті, в якому зазначається, що його виконання має розпочатись після тримісячного періоду після скасування воєнного стану по всій Україні. У меморандумі йдеться про «співробітництво держав в розшуку, ексгумації, похованні, відзначенні, легалізації, реконструкції та правової охорони місць вшанування та поховань. Для цього планується створення українсько-польської робочої групи, яка виконуватиме спільні домовленості».

Однак вже у 2023 році тема історичної суперечки знову повертається і набирає обертів у двосторонніх стосунках. А в часі це збігається з поширенням твердження у польських медіа про «невдячність України за польську допомогу» та економічною суперечкою, яка допровадила до блокування польськими протестувальниками кордону з Україною. Вже у 2024 році політики як консервативних, так і ліберальних сил (восени 2023 року ПіС програє парламентські вибори опозиційним ліберальним силам, які сформували свій уряд) в один голос починають говорити про негуманні дії з боку України, яка не видає дозволів польським організаціям на пошукові та ексгумаційні роботи. Далі йдуть ультимативні заяви, що Польща може блокувати вступ України в ЄС, якщо Україна не вирішить «історичного питання з Польщею». І ось тут вже з'являється багато маніпуляцій та популізму зі сторони польського політикуму.

Основна маніпуляція у термінології, словах, які описують проблему. Наприклад, коли говорять, що Україна «впровадила заборону на пошукові роботи та ексгумації жертв волинських злочинів». Насправді, офіційно ніякої заборони немає, а Україна почала видавати дозволи на пошукові роботи ще у 2019 році і це без виконання Польщею попередніх домовленостей з Україною щодо відновлення запису на могильній плиті на горі Монастир. Щоправда, польські звернення на проведення пошукових робіт чи ексгумації знайдених у Пужниках останків так і не розглянуті українською стороною, однак формально та словесно – це все ж таки не «заборона». Схоже, що у Польщі свідомо політики та експерти використовують слово «заборона», яке більш емоційно може впливати на суспільне сприйняття, ніж довге та нейтральне «не розглянуті заяви», бо й відмов польські організації теж не отримали. Маніпулюють польські політики і кількісно, тобто коли говорять про «заборону з боку України на пошукові та ексгумаційні роботи», даючи зрозуміти польському суспільству, що було дуже багато звернень до України у цій справі. Насправді звернень на пошукові роботи, а також на ексгумації (адже не кожні пошукові роботи можуть завершуватись ексгумаціями) зі сторони польських організацій та польського ІНП не було аж так багато, про що свідчить недавно оприлюднена інформація на сторінці ІНП. І головне, важко зрозуміти, чому у 2022 році Польща, підписуючи з Україною Меморандум про співпрацю у сфері національної пам'яті, розуміє, що війна є перешкодою до повноцінного діалогу при вирішенні суперечливих моментів на історичну тему і погоджується повернутись до діалогу вже після війни, а вже через рік фактично про це забуває. Війна проти України і надалі триває. І це, дійсно, не той час, коли історична суперечка, яка міцно увійшла до політичного дискурсу і стала використовуватись політиками інструментально та популістично, може бути вирішена. Хіба що обидві сторони будуть готові на компроміси, а найголовніше – почнуть дотримуватись спільних домовленостей. Україна знову розглядає готовність піти на зустріч Польщі і почати видавати дозволи на пошукові та ексгумаційні роботи. Але чи готова Польща почути свого партнера та відновити могильну плиту на горі Монастир у тому вигляді, який вона мала до знищення її вандалами? Поки ця готовність не проглядається, а заклик до польської сторони про відновлення в первозданному вигляді таблиці на могилі на горі Монастир колишнього міністра закордонних справ Польщі за урядування ПіС Яцека Чапутовича не викликав жодної схвальної реакції в польському політикумі. Більше того, польські експерти навіть розкритикували такий заклик Чапутовича, окреслюючи його як «послаблення польської позиції».

Навіть якщо Україна й готова робити кроки назустріч Польщі, то теперішня Польща абсолютно не готова зрозуміти Україну у тому, чому ОУН та УПА завжди будуть визнаватись в Україні як ті, хто свого часу боровся за її незалежність. росія і надалі використовуватиме польсько-українську історичну суперечку, а те, що вона стала частиною політичних дискурсів, додаватиме росіянам більше можливостей. ●

eprasa.pl abb85a9fab

Іван МАЗУРСЬКИЙ
Фото автора статті

Меншинам не потрібно «сходити у підземелля» зі своїми заходами

Збільшити до 300 тисяч злотих щорічно фінансову підтримку національних меншинних організацій Вармінсько-Мазурського регіону та призначити ці кошти на культурно-освітні проєкти – з такою пропозицією виступить Комісія національних та етнічних меншин сеймику до управління маршалка воєводства. Підвищити фінансування запропонував заступник голови сеймику, член комісії Збишко Гомза. Варто нагадати, що в попередні роки воєводська самоврядна структура Вармії та Мазур виділяла на культурні потреби місцевих меншин 200 тисяч злотих. Найчисленнішими меншинними громадами на Вармії та Мазурах є українці та німці. Крім них, активністю вирізняються роми та литовці, помітною буває теж діяльність татар. Тим часом із початком загарбницької війни росії проти України з поля зору зникли представники російської меншини.

На засіданні Комісії національних меншин сеймику Вармінсько-Мазурського воєводства, яке проходило 18 вересня, виступили голови трьох відділів ОУП Вармії та Мазур – Ельблонзького, Мазурського та Ольштинського, щоб прозвітувати про свою діяльність. Однак, як виявилося, чи не найбільше говорили про щораз частіші прояви антиукраїнських настроїв серед поляків, зокрема щодо воєнних біженців. Такі випадки зафіксовано в регіоні, який вважається найбільш різнорідним у Польщі з огляду на кількість національних й етнічних меншин, а також, до цього часу, найбільш толерантним до багатонаціонального та релігійного розмаїття, яке, до речі, помітно збагачує культуру краю тисячі озер.

Ольштинський відділ ОУП поінформував комісію, що, попри тривалу пандемію коронавірусу, заручившись майже цілковитою підтримкою самоврядних воєводських структур різного рівня, він спромігся протягом останніх років провести всі престижні заходи. Ідеться, зокрема, про Загальнопольські дні українського театру, Музичний фестиваль народів Європи «Під спільним небом», Регіональні Шевченківські святкування в Лідзбарку-Вармінському та Кентшині, «Післяобіддя з українською культурою» в Ілаві, організоване спільно місцевим гуртком Об'єднання та Ілавським центром культури і за матеріальної підтримки управи міста Ілава, що виявила свою солідарність. Також відбулися Народні гуляння в Асунах, кентшинський Регіональний український ярмарок «З мальованої скрині», який не було проведено лише цього року через велику залученість місцевого гуртка ОУП в допомогу Україні, Відкриття культурного сезону українців Вармії та Мазур. Його організацію цьогоріч на себе взяли ще й товариство «Яворина», війт ґміни Сроково і сроковський гурток ОУП. Українці не забули й про 33-тю річницю відновлення незалежності України, провівши урочистий концерт разом з українськими воєнними біженцями. Організаторами події виступили Ольштинський відділ ОУП та фонд «Два крила UA». Крім цього, окремі гуртки ОУП самостійно провели низку заходів, зокрема в храмах. Голова Ольштинського відділу Об'єднання Степан Мігус звернувся до комісії з пропозицією підтримати й представити маршалку воєводства ініціативу щодо організації навчання української мови для дітей воєнних біженців, чого досі немає. А серед них існує велике зацікавлення вивченням рідного слова. Лише в Ольштині понад 50 сімей, що приїхали до міста після повномасштабного нападу росії на Україну, повідомило лідерці фонду «Два крила UA» Тетяні Ревенко про бажання навчати своїх дітей української мови. Це більше ніж 80 учнів. Для таких уроків Ольштин має кадри, довколишні місцевості зрештою теж. Проте українське відомство освіти досі не домовилося з польським партнером про забезпечення такого навчання.

Голова комісії Ярослав Слома

Своєю чергою голова Ельблонзького відділу ОУП Степан Дембіцький розповів, що їхня структура безперервно щороку проводить найстарший Фестиваль української дитячої культури. Цьогоріч, за його підрахунками, подія проходила вже 56-й раз, а свою творчість представило майже 350 юних артистів. Відділ відновив «Ватру» в Ґлембоцьку, яка зібрала майже дві тисячі публіки. Було проведено «Барви прикордоння» в Браневі, Свято врожаю в Пєнєнжні та низку заходів у гуртках.

Ніщо не може стати на заваді в організації щорічних Міжнародних концертів церковної музики. Цьогоріч вони відбулися в першій декаді жовтня вже 23-й раз. Про це повідомив голова Мазурського відділу ОУП Іван Пік, перераховуючи інші проведені та заплановані заходи. Це, зокрема, Свято дитячої творчості в Ґіжицьку, «Ніч на Івана Купала» в Круклянках, яку цього року відвідало майже три тисячі осіб, «Барви української культури» в Банях-Мазурських. Занепокоєння в частини присутніх викликала інформація голови Мазурського відділу про відмову від організації щорічного Свята української культури, яку проводив ґіжицький гурток ОУП. Причиною, як сказав Іван Пік, стали щораз частіші публічні прояви антиукраїнських настроїв. За словами голови, організатори думають про те, щоб в майбутньому робити захід у закритому приміщенні, хоча досі свято від-

eprasa.pl abb85a9fab

бувалося за участі численної публіки в амфітеатрі біля озера. Очільник Мазурського відділу ОУП згадав, наприклад, про агресивне втручання деяких жінок. Вони висловлювали своє невдоволення блакитно-жовтими кольорами на афішах, які організатори розвішували в Ґіжицьку. Він підкреслив теж, що отримує погрозливі смс-повідомлення. З'являється також інформація про неприйнятне ставлення ровесників до українських дітей-біженців у школах. Здивування щонайменше викликають досить часті випадки, коли вже літні жінки, здебільшого в крамницях або публічному транспорті, чуючи чи українську мову, чи її вкраплення в польській українок, викрикують лайку, щоб вони поверталися в Україну. Зокрема, це довелося чути під час покупок у магазині «Бєдронка» дівчатам, які працюють в одному з ольштинських театрів. Кількість подібних образ та інших проявів неприхильного ставлення до українських воєнних біженців зростає.

Вчителька з Мронґова й членкиня комісії Магдалена Левкович вважає, що це найкращий час, аби на уроках громадянського виховання в школах більше говорити про те, що в Польщі живуть не лише поляки, але й інші національності, активно реагувати на поточні події, як війна в Україні, через котру до Польщі потрапило кілька мільйонів українських біженців. На сьогодні дещо ширше про всіх мешканців Польщі розповідають лише в останніх класах загальноосвітніх шкіл, натомість у професійних освітніх закладах про це не згадують.

Справа наліво: голова Мазурського відділу ОУП Іван Пік, віцемаршалок Роберт Турлей, уповноважена маршалка у справах національних меншин Анета Бжиска

Зліва направо: голова Ельблонзького відділу ОУП Степан Дембіцький, очільник кентшинських гарцерів Станіслав Іванюк, членкиня комісії Магдалена Левкович, заступник голови сеймику Збишко Гомза

Нова уповноважена маршалка воєводства у справах національних меншин Анета Бжиска підкреслила, що не варто проводити українські культурні заходи лише в закритих приміщеннях, тобто тільки для українців. Існує чимало поляків, які зацікавлені багатством культури національних та етнічних меншин. Водночас по суті невелика група людей, котрі навіть попри війну поводять себе негідно, не повинна призводити до ситуації, коли меншини, як це було в комуністичні часи, повертаються до закритих зал, організовуючи заходи тільки для себе.

Віцемаршалок воєводства, член комісії Роберт Турлей, який перейняв обов'язки покійного Мирона Сича, також підкреслив, що не потрібно «сходити у підземелля» із заходами національних меншин через «невідповідальну групу людей». Він теж поцікавився, чи українська меншина долучилася до допомоги жертвам повені на південному заході Польщі. Українці безперервно допомагають своїм кровним братам і сестрам в Україні, а на заклик глави Ольштинсько-Ґданської єпархії УГКЦ єпископа Аркадія Трохановського і за участі місцевих гуртків ОУП вони підтримали і збірку Карітасу для постраждалих від повені.

Учасником засідання був і Станіслав Іванюк, очільник кентшинських гарцерів, автор проєкту «Полум'я братерства», завдяки якому і поляки (переважно гарцери), і представники ОУП щорічно вшановують пам'ять українських учасників війни 1920 року, похованих як на Вармії та Мазурах, так і в інших регіонах Польщі. Він, серед іншого, закликає до більш активної участі в цій події український Пласт, який сьогодні, принаймні у вармінсько-мазурському регіоні, не помітно. Нещодавно обов'язки Станіслава Іванюка у справі «Полум'я братерства» перейняла представниця української меншини зі Срокова Дарія Оринчак, котра працює з гарцерами.

Голова комісії Ярослав Слома, підкреслюючи постійну активність української національної меншини та її відкритість, заохочував до більшого залучення молодшого покоління, яке має продовжити громадську діяльність на користь рідної громади. Він запевнив, що комісія представить маршалківському управлінню пропозиції, заслухані під час засідання, і переконаний, що воєводське самоврядування не пройде повз них байдуже. Ярослав Слома поінформував також, що роботою вармінсько-мазурської самоврядної комісії, єдиної досі в Польщі, цікавиться Підляське воєводство. А отже, є шанси, що там теж буде створено подібну установу, що працюватиме на користь національних та етнічних меншин. ●

eprasa.pl abb85a9fab

Євген ЯКОВЕНКО
Фото автора статті

«Ключ до розуміння причин Волинської трагедії лежить у періоді міжвоєння»

13 вересня у «Вітрині Східного дому» у Варшаві відбулася панельна дискусія «Польсько-українські стосунки в період міжвоєння (1918-1939 рр.)». Учасниками дискусії стали: український історик, професор Юрій Шаповал з Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. Кураса НАН України, голова української групи Українсько-польського форуму істориків, а також професор Ян Пісулінський з Ряшівського університету, учасник Українсько-польської комісії для дослідження взаємин 1917-1921 років та учасник польської групи Українсько-польського форуму істориків. Дискусію модерував доктор Маріуш Зайончковський з Інституту політичних досліджень ПАН, учасник польської групи Українсько-польського форуму істориків. Ця подія була першою з трьох польсько-українських історичних панельних дискусій в рамках підготовки до Польсько-українського історичного конгресу, який має відбутися в листопаді 2024 року за ініціативи фонду «Центр Карта» (Fundacja Ośrodka Karta).

Вступ до розмови зробив Збіґнєв Ґлюза, очільник фонду «Центр Карта», співзасновник польсько-українського діалогу «Польща-Україна: складні питання». Зокрема, він сказав, що зараз його фонд опинився на межі банкрутства, і навіть були думки припинити функціонування «Вітрини Східного дому» як філіалу фонду, однак, завдяки приватним особам вдалося зібрати протягом двох тижнів 220 тисяч злотих.

Під час дискусії було обговорено аспекти передумов польсько-українського договору 1920 року між Пілсудським та Петлюрою, Ризький мирний договір 1921 року та сам перебіг українсько-польських відносин в період міжвоєння і, зокрема, становище української національної меншини в Другій Речі Посполитій.

Становлення української та польської державності

Щодо спільного та відмінного у становленні польської та української державності на момент завершення Першої світової війни професор Юрій Шаповал вважає, що відмінністю «була недовіра українських політиків (починаючи з Грушевського) до мілітарних сил». І також додає: «Коли в листопаді 1918 року вже польська незалежність стала реальністю, то Пілсудський в першу чергу – крім інших питань – зайнявся армією, і польська армія нараховувала 500 000 людей». Професор Шаповал апелює до слів українського поета та публіциста Євгена Маланюка, що фіни та поляки були свідомі неминучої трагедії майбутньої війни за державність, натомість українці такої свідомості не мали. Водночас професор Ян Пісулінський переконаний, що «щастя поляків було в тому, що поляки були в стані конфлікту практично зі всіма тогочасними сусідами Польщі, однак аж до серпня 1920 року жоден з тих сусідів не хотів цілком знищити польську державність». Також професор зазначив, що «українці мали цілковиту загрозу існуванню». Д-р Маріуш Зайончковський також підкреслив, що в цей період поляки та українці опинилися в ситуації військового конфлікту, оскільки мали низку територій, на яких проживали спільно і які вважали власними.

eprasa.pl abb85a9fab

Ризький мирний договір 1921 року

Договір, який було підписано 18 березня 1921 року між Польською державою та радянською Росією (за участі представників радянської України та Білорусі), завершував польсько-радянську війну 1919-20 років. Водночас представники Української Народної Республіки не були допущені до участі в підписанні договору, а українську сторону представляла совєцька Україна. Юрій Шаповал, як автор першої біографії українського радянського політика Олександра Шумського (активного прихильника політики українізації в УРСР 1920-х), розповів маловідому історію, як делегація совєцької України, що прибула до Риги, не володіла українською мовою. Тож до Риги було вислано Шумського, а згодом, після конфлікту Шумського з російською частиною делегації, до Риги було направлено українського радянського політика Юрія Коцюбинського, сина письменника Михайла Коцюбинського. У книзі «Олександр Шумський. Життя, доля, невідомі документи» (2017) щодо цього конфлікту професор Шаповал також роз'яснює: «Польська делеґація весь час підкреслювала, що Польща трактує Ризьку угоду не лише як угоду з Росією, а й із сусідніми Україною та Білоруссю. Це призвело, як засвідчено у польських документах, до певного напруження між представниками власне Росії та „буферних" утворень, себто України та Білорусі».

Важливість Львова для українсько-польських відносин

Як Шаповал, так і Пісулінський виокремили значну роль Львова. Зокрема, Ян Пісулінський підкреслив важливе місце Львова у період неіснування Речі Посполитої як незалежної держави (у період між 1795 та 1918 роками). На його думку, в цей період Львів, який опинився в складі Габсбурзької монархії, «мав важливу роль для збереження та зміцнення польської ідентичності», а також «був центром вільної та необмеженої польської думки: літератури, культури, мистецтва» в період покращення становища поляків у рамах галицької автономії після 1867 року. На думку Юрія Шаповала, «у планах побудови Польської держави Львів займав важливе місце як політичний, культурний та інтелектуальний центр», і водночас після відновлення польської незалежності в 1918-му «польська перемога в боротьбі за Львів ще більше віддалила, збільшила дистанцію між нашими народами, посилила шовіністичні впливи в польській політиці». Цей фактор, на думку Шаповала, є важливим для розуміння процесів, які відбувалися в польській політиці 1920-х.

Роль українців у міжвоєнній Польщі

Українці в міжвоєнній Польщі були найчисельнішою національною меншиною. Під час дискусії Ян Пісулінський виокремив, що «українці в Другій Речі Посполитій були громадянами другої категорії». Наприклад, важливим елементом кар'єрного зростання в міжвоєнній Польщі було зречення своєї української ідентичності. Також він зазначив, що політика Другої Речі Посполитої «зміцнювала почуття відокремленості лемків, бойків та гуцулів». А Юрій Шаповал, підсумовуючи основну частину дискусії, також додав на противагу: «Ян скаже мені про закон Грабського 1924 року (згідно з цим законом створювалися двомовні школи, зокрема для українців, й передбачалося збільшення присутності польської мови в шкільній освіті Польщі), а я йому скажу, що був Український інститут у Варшаві. Ян мені скаже, що переслідували тих, хто симпатизував Західноукраїнській Народній Республіці, Українській галицькій армії, а я Яну скажу, що українці служили в польській армії й займали високі посади. (...) Кожен історик стикається з тим, що повинен бачити в історичному процесі домінанти». Професор Шаповал також сказав, що завжди, коли йдеться про міжвоєнний період, він згадує слова речника українсько-польського примирення Єжи Ґедройця: «Він писав, що поляки як державотворчий народ несуть відповідальність за українців, білорусів та литовців».

«Міжвоєнний період був трагедією поляків та українців»

Дискусія завершилася активним обговоренням. Так, на думку Збіґнєва Ґлюзи, демократія в Другій Речі Посполитій завершилася після вбивства першого президента міжвоєнної Польщі Ґабріеля Нарутовича в 1922 році, за якого голосували, зокрема, представники національних меншин. Ґлюза також наголосив на тому, що як і більшість поляків був переконаний, що Друга РП була цивілізованою і толерантною країною, натомість пізніше зрозумів, що це була «досить паскудна країна і насправді трактувала погано всіх». Підсумовуючи, він зазначив, що ключ до розуміння причин Волинської трагедії лежить в українсько-польських стосунках періоду міжвоєння.

Йому відповів професор Шаповал: «Коли в інтерпретацію історії втручаються політики, справа переходить в площину безнадії. Тому це треба брати до уваги, коли ми говоримо, що можемо подолати стереотипи, які накопичилися, зокрема, щодо подій на Волині». Він зауважив, що в період міжвоєння проростало коріння подальшого українсько-польського конфлікту, а також процитував слова професора Менджецького, який писав, що в період міжвоєння «поляки обрали найгіршу модель ставлення до національних меншин».

Продовжуючи тему можливості сучасного якнайшвидшого порозуміння між українцями та поляками щодо Волинської трагедії, професор Пісулінський привів метафору з білим слоном, який лежить в салоні і якого неможливо ні обійти, ні зрушити з місця. А професор Шаповал зазначив, що найважливіша річ, яка зараз є між українцями та поляками, – це російська агресія проти України, цивілізованого світу та більшості європейських країн.

На кінець дискусії д-р Зайончковський висловив думку, що «міжвоєнний період був трагедією поляків та українців» і що українсько-польському діалогу в період міжвоєння заважали праві сили – як польські, так і українські. Підсумком також були слова Збіґнєва Ґлюзи щодо шансу на порозуміння в контексті спільної праці українських та польських істориків: «Від моменту польської реакції на початок повномасштабної війни й напливу української діаспори – маємо шанс. Раніше було значно гірше. Це великий аргумент, який ми повинні використати. І я маю надію, що так і станеться». ●

eprasa.pl abb85a9fab

КУЛЬТУРА

Валерія ГУРЖИЙ
Фото з архіву героїні статті

«Мова: таємниці відьом» – щоб було «смачно», коли переходиш з російської на українську

Минулого року ми вже писали про Наталію Місюк та її проєкт «Давай займемось текстом» (НС №7 від 19 лютого 2023 року). З того часу вона вже встигла випустити книгу «Мова: таємниці відьом» та готує до друку ще одну. Детальніше про це та інші цікавинки своєї роботи Наталія розповіла «Нашому слову».

Наталія Місюк

Про ідею та до чого тут відьми

Усе почалося з того, що Наталії написали з видавництва та запропонували видати книжку про мову. Конкретної теми для книжки не називали, а дали свободу вибору. Єдине, що сказали, – це те, що книжка потрібна ще «на вчора», адже у видавництва є певні графіки і треба в них вкладатися.

Тож авторка почала думати над ідеєю, яку можна було б доволі швидко реалізувати. Тоді вона згадала, що не так давно робила контент для застосунку, у якому ігри побудовані на грі слів та сенсів. Коли Наталія шукала слова, з яких можна було б зробити прикольні завдання для ігор, то їй трапилося слово «відміна» – це такий термін із мовознавства, і про нього люди зазвичай нічого не пам'ятають зі школи. А ті, хто пам'ятають, не можуть сказати – для чого він потрібен. А відміна, насправді, має значення, особливо для тих, хто намагається перейти з російської мови на українську, тому що впливає на розуміння мови й те, як ми формуємо фрази.

«Я помітила, що слово „відміна" дуже схоже на слово „відьма". Мені здавалося це таким очевидним, та що всі вже до цього додумалися, і вчителі в школах це активно практикують – так дітям пояснюють. Я почала шукати інформацію і нічого не знайшла. Тоді я запитала в людей, і всі дуже дивувалися, коли я казала про це. Чомусь цей зв'язок нікому не спадав на думку, хоча він мені здавався таким очевидним», – пригадує авторка.

Десь на початку 2023 року вона писала статтю про чотири відміни. Наталія зробила їх в образі відьмочок, які сидять під деревом і ділять іменники української мови на чотири купки. До першої групи відносяться слова – «мама», «сестра», «земля», їх дуже багато, вони прагматичні, постійно потрібні та належать до жіночого або чоловічого родів. Відповідно, перша відьмочка є типовою українкою – енергійна, заклопотана, про всіх турбується, усіх організовує, про всіх пам'ятає, інколи вона може здатися людям трохи суворою, але це тільки тому, що вона дуже відповідальна.

До другої відміни відносяться слова здебільше чоловічого роду, тож друга відьмочка є трохи «пацанкою». До третьої відміни належать такі слова, як «ніч», «ніжність» та інші, тому третя відьмочка жіночна. До четвертої відміни – «кошеня», «цуценя», «теля». Тож четверта відьмочка дуже любить тварин і про них турбується. Усього вийшло чотири персонажки з абсолютно різними характерами. Після написання статті авторка запостила її в соціальні мережі.

«І вона дуже сподобалася людям. Читачі почали писати, що мені треба робити підручники. Я тоді думала, що які книжки, які підручники, дайте мені розібратися з тим, що вже є. Але коли з'явилося видавництво через кілька місяців після публікації цієї статті, я згадала про текст і що в мене є чотири персонажки – це вже якийсь початок і можна розвивати цю історію», – розповідає Наталія.

У результаті вона написала книгу на 126 сторінок усього за 24 дні на одному диханні, і, як кажуть читачі у відгуках, читається вона так само – на одному диханні.

Про що книга і хто такий Мурмураре

Отже, книжка розповідає про різницю між російською та українською мовами й допомагає заговорити українською після російської. Загалом вийшла пригодницька історія, де котик на прізвисько Мурмура́ре випадково потрапляє у світ, де живуть чотири відьмочки-відміни, крамар Числівник, який любить усе рахувати та вести облік, Прикметник – художник, який бачить прикмети в людях чи пейзажах і їх малює, пані Множина – у неї багато браслетів, багато дітей, багато всього, а ще вона завжди говорить словами в множині. Інші терміни мовознавства також можна знайти на сторінках книжки, уособлені у образах персонажів. Так їх легко запам'ятати та полюбити.

До речі, ім'я головного героя – це слово з латини і за однією з версій від нього утворилося сучасне українське «мова».

«Це слово дуже муркотливе, тому я подумала, що це дуже підхоже ім'я для головного героя-котика. Усі персонажі в мене трохи прибацаними вийшли, але це дуже мило», – сміється Наталія.

У книжці немає прямих правил української мови, натомість вони органічно вплетені у сюжет. Котик намагається знайти шлях додому, тож він крадеться, ховається і підслуховує, про що говорять відьми, і в такий спосіб дізнається таємниці української мови, чим вона відрізняється від російської. Книжка написана від імені котика, який сам набрав її на планшеті.

eprasa.pl abb85a9fab

Взагалі розповідь починається з того, що відьмочки готують у казані правильну вимову української мови та намагаються знайти таку комбінацію інгредієнтів, щоби було зручно вимовляти і щоб у роті було «смачно», коли говориш українською. У них виходить цікаве вариво, яке пахне пшеницею, яблучками та деревиною – ароматами, притаманними Україні, які асоціюються з добробутом, успіхом, радістю.

Також у книжці відьми літають на мітлах, що обладнані навігаторами, є селфі-дзеркало й багато чого іншого. Таким чином авторка намагалася зробити так, щоб читачі бачили багато спільного між собою у сучасному світі та життям героїв.

Книжка підходить для підлітків, дорослих та дітей віком від 10 років.

А вправи будуть?

Коли Наталія починала писати, то побачила, що в книзі бракує вправ.

«Читачі читають главу, дізнаються, що таке кличний відмінок, їм тепер хочеться спробувати застосувати знання на практиці. І я запропонувала додати після кожної глави вправи. Видавництво сказало, що це цікаво, але я маркетолог і розумію, що цікаво має бути не тільки мені і видавництву, а насамперед читачам. Я почала питати підлітків, і вони сказали, що відчувають у цьому „підставу" – читали історію, усе було добре, а тут раптом – о, на, маєш вправи! Але вони погодилися зі мною, що взагалі вправи це добра ідея. Тож ми вирішили винести їх в окремий зошит, тоді в цьому є добра воля. Ти можеш купити книжку, якщо хочеш ще і вправи, то купуєш собі ще й зошит. Якщо не хочеш вправи, то для тебе це просто пригодницька історія», – пояснює авторка.

Про вкрадений примірник та співпрацю з бібліотеками

У лютому 2024 року був відкритий перепродаж, а в березні книжку вже надрукували й почали продавати. Прикра історія сталася на Книжковому Арсеналі, де поцупили один примірник.

«Я, коли дізналася, я була зла: „Хто посмів мою книжку вкрасти? Інтелігентні люди, культурна подія. Як це так?" *(сміється)* А потім подумала, що це ж хтось так хотів мою книжечку. Люди вкрали книжку про українську мову! І це при тому, що вона доволі велика, її складно просто так поцупити непомітно. Я була в дуже змішаних емоціях. Потім ми з видавцем про це говорили, і в нас виникла ідея, що ця книжка найбільше потрібна підліткам із Півдня та зі Сходу, тому що там проблема з мовою стоїть найгостріше. Також там є люди та сім'ї, які навряд чи можуть собі дозволити книжку, тому що ситуація може бути дуже складною, може бути не до купівлі книг», – пригадує Наталія.

Тож вирішили відкрити збір на примірники для бібліотек і почали збирати гроші. Бібліотеки обрали серед східних та південних областей – від Сум до Одеси. Більше орієнтувалися на бібліотеки в селах, тому що у великих містах більше варіантів для вивчення мови, а в селах ситуація може бути гіршою. На допомогу також прийшли волонтери, які взяли на себе доставку книг. Адже доставка виходить коштовною.

Спочатку планувалося зібрати гроші на 100 книжок для 100 населених пунктів, але зібрали на 128, адже підписники прониклися і задонатили більше, ніж треба. Частина книг уже доїхала до бібліотек, частину ще відправляють. Бібліотеки пишуть захопливі відгуки та надсилають зворушливі фото з читачами.

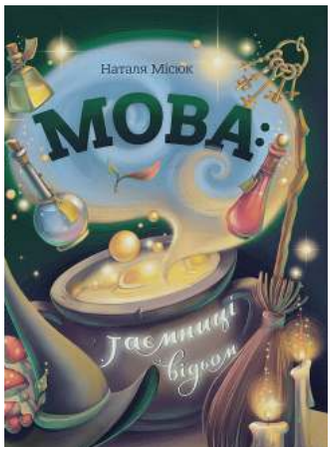

«Нам почали писати інші бібліотеки, що теж хочуть. Деякі з них не є прифронтовими, але там багато переселенців. До того ж зараз у багатьох бібліотеках є проблеми з асортиментом книжок, адже весь російськомовний фонд викинули, а україномовні книжки залишилися здебільшого класичні. Сучасних книжок там небагато. Ми порахували всі бібліотеки, які зверталися до нас, – зараз їх 1100 по всій Україні. Також нам пишуть бібліотеки з українських центрів за кордоном, але ми їх сюди поки не рахували. Зараз ми збираємо на 100 книжок для бібліотек на деокупованих територіях. Ще є 1000 у черзі, ми шукаємо гроші та спонсорів, можливо, грант», – додала Наталія.

Щодо закордону, то є проблема з пересиланням книжок, тому що не всі країни дозволяють пересилати книжки поштою, а ті, що дозволяють, то мають обмеження. Наприклад, у Братиславу можна відправляти не більше 3 книжок в одній посилці, і доставка може коштувати дорожче, ніж сама книжка. Так, у Братиславу сама лише доставка коштувала 800 грн.

Книжку відправляли також у Японію, Канаду та інші країни.

Ще одна книга і парфуми

Незабаром друком вийде ще одна книжка Наталії – «Паралельне життя безпритульних тварин». У книжці розповідається про львівську пані, яка на пенсії піклується про безпритульних котиків. Вона разом із ними відкриває для себе життя з нового ракурсу та дивується, чому раніше не помічала проблеми тварин. Також вона дізнається, як вони сприймають світ і як можна стати щасливішою людиною, піклуючися про інших.

На цю книжку авторка та видавництво вже отримали грант, тож перший наклад одразу безкоштовно поїде в бібліотеки. Планується до листопада доставити 1500 примірників.

Ще Наталія в співпраці з українським парфумерним брендом «Чар-Зілля» випустила нові патріотичні парфуми «Інтонація», які мають українське звучання. Вони пахнуть пшеницею, яблучками, свіжоспиленою деревиною та чебрецем – нотами, які для українців асоціюється із радістю, добробутом, затишком.

Продовжує розвиватися і застосунок «Давай займемось текстом», який має вже більше, ніж 125 тисяч користувачів. До нього додали: гейміфікований курс «Далі – українською» про ключові відмінності української мови від російської, нові ігри, зокрема про 16 говірок української мови й наголоси, та Штучку Інтелектівну – ШІ-помічницю, яка вміє визначати рівень мови, консультувати, виправляти помилки тощо. ●

eprasa.pl abb85a9fab

Історичний календар

ЖОВТЕНЬ

Підготувала редакція
Фото з Вікіпедії

7 жовтня 1864 р. народився Сергій Шелухин, журналіст, державний діяч, юрист за фахом, який долучився до написання закону про Генеральний Суд – вищу судову інстанцію УНР. Перебував на посадах міністра судових справ та юстиції при Центральній Раді й Директорії. При гетьмані Павлові Скоропадському був генеральним суддею.

«Головне горе, що ми звикли ждати, що нам дадуть мир! Ні! – говорив він під час дебатів зі своїми колегами щодо Берестейського договору. – Ніхто не дасть нам миру, а тільки ми самі!» Він наполягав, аби делегація Центральної Ради на переговорах у Брест-Литовську брала участь як самостійна і вела переговори від імені УНР.

Навесні 1918-го очолив українську делегацію на переговорах з більшовицькою Росією. Результат – підписання договору про припинення воєнних дій. «З початку мирових переговорів з російською делегацією виникли сумніви, чи справді більшовикам при їх цілях та способах ведення війни та партійних завданнях, потрібен мир з Україною і чи справді вони хочуть встановити його, – писав Шелухин 31 липня 1918 року у доповідній записці до Ради Міністрів. – Те, що російська делегація вперто уникає встановлення політичних меж, підтверджує припущення. Російський радянський уряд всіма способами уникає виконання зобов'язань Брест-Литовського договору. Неможливі вимоги ставляться українській делегації російською делегацією з очевидним наміром затягти переговори, щоб діждатись часу, коли УНР можна буде пограбувати і підгорнути під більшовицьку владу».

В еміграції Сергій Шелухин видав працю «Назва України». Там він писав, зокрема таке: «Французькі, німецькі, італійські, голландські географи назву Україна в 16, 17 та 18 століттях вживали як назву сталу, а не позначення чиєїсь окраїни чи пограниччя, український народ має для себе і своєї території свій власний і споконвічний внутрішній і закордонний географічний, історичний, етнографічний і політичний паспорт з іменем Україна і Українського Народу».

Помер Сергій Шелухин 25 грудня 1938 року у Празі.

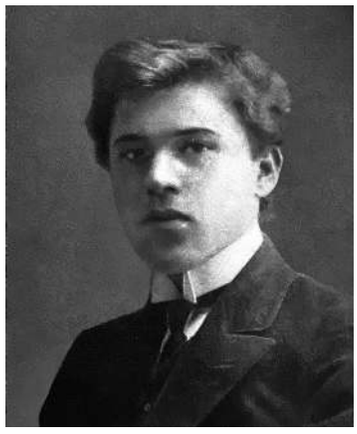

10 жовтня 1889 р. – 135 років тому в селі Малі Канівці на Черкащині народився Михайло Драй-Хмара, поет та літературознавець.

Він походив із козацької родини. Навчався в колегії Павла Галагана в Києві, на історико-філологічному факультеті Київського університету. Під час тривалого закордонного відрядження вивчав фонди бібліотек та архівів Львова, Будапешта, Загреба, Белграда, Бухареста – студіював слов'янські мови, а за розвідку про хорватського поета А. Качача-Міошича удостоєний золотої медалі університету.

У 1915-1917 роках як професорський стипендіат вивчав славістику в Петербурзькому університеті. Саме там, у розпал Першої світової війни, Михайло Драй, прізвище якого навівало паралелі з німецьким «drei» (три), став Драй-Хмарою. Відвідував лекції з української історії, брав участь у роботі об'єднання студентів-українців.

Після повернення в Україну у 1917 році був професором Кам'янець-Подільського університету, інституту народної освіти, Київського медичного інституту. В 1930-1933 роках працював у Науково-дослідному інституті мовознавства при ВУАН.

Саме в Кам'янці почав писати вірші українською, друкувався в періодиці. Учасник літературного угрупування неокласиків. Разом із Максимом Рильським, Миколою Зеровим, Павлом Филиповичем, Освальдом Бургардтом становив, за власним же висловом, «гроно п'ятірне». Хоча й не відзначався великою поетичною продуктивністю чи участю в поточному літературному житті.

Захоплювався спортом. Знав 19 мов, при чому англійську освоїв останньою. Перекладав на українську Стефана Цвейга, Олександра Пушкіна, французьку поезію Шарля Бодлера, Поля Верлена, Теодора де Банвіля та інших. «Вище середнього зросту, з ясним волоссям і життєрадісним обличчям, з усмішкою білих зубів і замріяними сірими очима, – описувала зовнішність батька донька Оксана. – Акуратність була його характеристичною рисою, – починаючи від рукописів та добре впорядкованої добірної бібліотеки й кінчаючи бездоганністю його одягу, – в усьому відчувався артистичний смак».

В березні 1933 року заарештований за звинуваченням у приналежності до контрреволюційної організації, однак через два місяці був відпущений за браком доказів. Опальний професор не міг знайти роботу чи щось надрукувати, а 6 вересня 1935 року був заарештований повторно. На допитах не зламався і нікого не оговорив, засуджений на 5 років виправних таборів, до яких згодом додали ще 10 за нібито «участь в антирадянській організації та антирадянську агітацію».

Помер 19 січня 1939-го в концтаборі ГУЛАГу на Колимі. За офіційною версією – від «ослаблення серцевої діяльності». Згідно ж спогадів Михайла Добровольського, того дня їхня бригада працювала на дорозі, коли до них наблизилося легкове авто з трьома сп'янілими управлінцями: «Конвой вишикував шеренгою бригаду із сорока

eprasa.pl abb85a9fab

доходяг. Один із трьох повільно витяг маузер із дерев'яної кобури і, підійшовши за кілька кроків до першого в'язня, – трах, до п'ятого – трах. Ми з Драєм стояли аж у четвертому десятку поряд, а з другого боку стояв київський студент Володя, з чиїм батьком Драй колись дружив у Кам'янці. Отож, коли почали нізащо розстрілювати щоп'ятого, Драй умить обрахував, що під кулю потрапить саме студент Володя. Щойно кат наблизився до чергової п'ятірки, до Володі, як Драй рвучко відштовхнув студента і став на його місце зі словами: „Не чіпай, кате, молоде життя, бери моє". З цими словами він плюнув прибульцеві між очі. Все відбулося блискавично. Тієї ж миті кат упритул випустив у груди Драя решту набоїв».

Був реабілітований у 1989-му.

17 жовтня 1814 р. народився Яків Головацький – етнограф, поет, історик, громадсько-політичний діяч, один із засновників «Руської трійці» (літературне угруповання, що розпочало на західноукраїнських землях національно-культурне відродження).

Літературну та наукову діяльність він розпочинає із середини 1830-х років. Як етнограф досліджує Галичину, Буковину та Закарпаття. Результатом стали наукові праці, зокрема: «Мандрівка по Галицькій та Угорській Русі», «Велика Хорватія або Галицько-Карпатська Русь». Та найбільший його здобуток – 4-томна збірка «Народные песни Галицкой и Угорской Руси». Без неї досі годі обійтися українському фольклористові чи етнографові. Зусиллями Якова Головацького 1837-го побачив світ альманах «Русалка Дністрова». Його особливість полягала в тому, що це було перше видання українською мовою на західноукраїнських землях. На сторінках «Русалки Дністрової» Яків Головацький опублікував і свого першого вірша – «Два віночки».

У 1843 році Головацький оприлюднив статтю «Язик руський і його відміни», де вперше висунув тезу про окремішність української мови та її відмінність від інших слов'янських мов. Розвинув цю думку в доповіді «Розправа о язиці южноруськім і його наріччях», яку виголосив на засіданні «Галицько-Руської Матиці» 1848 року. А наступного року опублікував «Грамматику руского языка». У ній розвиток української мови пов'язав із долею її народу-носія: «Малоруський народ найбільший по великоруським у Слов'янщині, в пай цілої слов'янщини – прекрасний край кожний, плодовиту землю подільську, українську, море Чорне і гори Карпатські заселяє, – язик красний, середину слов'янщини із всіма слов'янськими племенами сусідує».

Яків Головацький у 1848-1867 роках викладає «руську мову та словесність» – українську мову й літературу – у Львівському університеті. Однак починає стрімко скочуватися до москвофільства. «Вже в 1849 році при переході російських військ через Галичину новий професор стратив віру в самостійність руської народності і в потребу та рацію існування тої народності, значить, стратив віру і в предмет, котрий мав викладати, – пише Іван Франко. – От тим-то й не диво, що викладав він як за напасть, без життя і запалу, після російських підручників, викладав тільки елементи старослов'янської граматики та староруську літературу дотатарської доби і, звісно, нікого не вмів загріти до своїх викладів. Слухаючі позівали, сам професор, очевидно, робив панщину і щохвилі поглядав на годинник».

1867 року Яків Головацький перебирається до Російської імперії, осідає у Вільні (нинішній Вільнюс). Там до смерті – 13 травня 1888 року – він був головою Археографічної комісії та директором Публічної бібліотеки.

19 жовтня 1854 р. на Харківщині в місті Ізюм народився Сергій Васильківський, живописець козацького роду, його дід чумакував, а батько був писарем.

Середовище і оточення, в якому зростав майбутній художник, було особливо благодатним для формування його творчої особистості. Його дід-чумак, який походив з козацького роду, привив молодому Сергієві інтерес до української старовини, а мати – любов до народних пісень і фольклору. 1861 року батьки Сергія переїхали до Харкова, головного культурного центру Слобожанщини. Перші навички в мистецтві Васильківський одержав у Харківській гімназії від учня Карла Брюллова у Петербурзькій Академії мистецтв – Дмитра Безперчого. В роки навчання молодий митець мав змогу користуватися бібліотекою свого родича, поета Володимира Александрова, в якій були твори Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Миколи Гоголя, що справили на нього глибоке враження.

Понад 10 років він жив та навчався за кордоном, там відвідував найвідоміші європейські художні музеї. Перебування за кордоном укріпило рішення майстра спрямувати свій талант на розвиток пейзажного жанру в українському мистецтві. Васильківський мандрував пішки Харківщиною і Полтавщиною, спускався Дніпром до Запоріжжя. Художник малював українські праліси та левади, сільські хати і вулиці в різні пори року. В канву сучасних образів української землі впліталися ліричні відступи, історичні пейзажі на козацьку тематику, які передавали дух минулої епохи. Починаючи з академічного періоду, Васильківського приваблювали мотиви сутичок козаків з татарами. У 1900 році разом із Олександром Самокишем ілюстрував альбом «Із української старовини» з текстами Дмитра Яворницького. Васильківський написав серію акварелей історичних діячів.

Перед смертю він заповів Музею Слобідської України понад 1300 своїх творів. Більшість цих робіт загинула під час Другої світової війни. Мріючи про національний художній музей у Харкові, він залишив значну суму грошей для цієї справи.

Помер Сергій Васильківський 8 жовтня 1917 року, так і не прийшовши до тями після інсульту.

eprasa.pl abb85a9fab

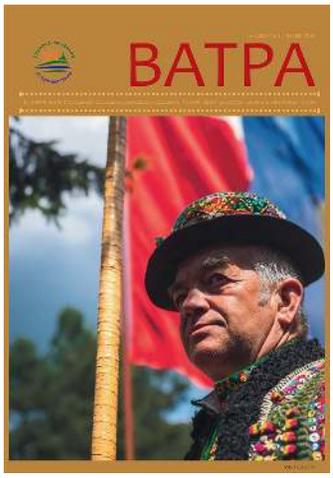

«Ватра», Літо №3, 2024, 28 с.

Павло ЛОЗА

«Ватра» – спогад літа й лемківського світу

«Лейтмотивом 42. „Лемківской ватри" були пастирски традиції карпатских гірняків», – пише редакторка Анна Буковська у вступному слові до №3 квартальника «Ватра». Саме «Лемківська ватра» у Ждині стала лейтмотивом останнього номера журналу. Це лемківське свято, крім статті головної редакторки, представлено також у фоторепортажі. А основним матеріалом, присвяченим фестивалю, є, мабуть, текст Богдана Гука «Міф про „Ватри"».

Замість звіту про триденні святкування автор переважно зосереджується на своїх міркуваннях, які з'явилися під час розмов з учасниками фестивалю. Водночас, аналізуючи подію, Богдан Гук звертається до її історії.

«Вигнання із сіл Лемківщини означало загнання в села західних земель. Там лемки мали припинити своє існування. Ніхто не мав потрапити до міста, до публічного простору, здобути освіту, підвищення. Хіба що стане поляком. Тим часом „Ватра" ламає код депортації. Можливо, світ акції „Вісла" закінчується на наших очах», – пише Богдан Гук.

Автор матеріалу підкреслює: якщо досвід 50-х років показав, що повернення до минулого неможливе, то «Ватра» гарантує «комфортне лемківське сьогодення».

«І підказує, що розміщення – шляхом купівлі тут землі – свого майбутнього на Лемківщині є хорошою інвестицією. Кількість ділянок, якими володіють лемки, постійно зростає. Ніщо не може це змінити, зокрема завдяки ждинському святу. Краще їхати на „Ватру" з дому в Білянці чи Маластові, ніж з Лісця чи Шпротави. Величезна кількість машин, які можна було побачити в суботу близько 18:00, зменшилася на три четвертих десь опівночі, тому що „нові місцеві" повернулися додому, – пише Богдан Гук. Він зазначає, що фестиваль лемківської культури в Ждині відкритий для всіх незалежно від етнічного походження. – Організатори не наголошують на українськості, бо вона очевидна і не потребує доведення, пояснення і тим більше нав'язування».

Тим часом у статті «З любови до рідной землі» можна прочитати про село Улюч та присілок Грушівка на Підкарпатті. Цього року відбулася 35-та зустріч їхніх колишніх жителів і нащадків. На з'їзді були теж сусіди з навколишніх місцевостей – Доброї, Гломчи, Трепчи та Сяніка. Однак автор матеріалу Василь Шляхтич розповідає не лише про літню зустріч. Він сягає часу 40-х років.

Подібний характер має і публікація Юстини Вишовської (з родини Трохановських), яка пише про село Вафка. Точніше – про кладовище, яке після 1947 року було розоране. Авторка статті, родина котрої саме з Вафки, розповідає про шлях до встановлення хреста на кладовищі. Для цього потрібно було написати багато листів не лише до самоврядних установ чи реставратора пам'яток у Кракові. Треба було також спроєктувати кам'яний хрест і зібрати кошти, адже приблизна вартість усього проєкту становила 30 тисяч злотих. Після двох років зусиль цьогоріч у квітні хрест врешті встановили на цвинтарі. Стаття має назву «Хрест на цмонтери в Вафці».

Серед публікацій на історичну тематику редакція «Ватри» помістила два спогади.

Один з них – про Якова Дудру. Цього року в листопаді виповнюється 130-ліття від дня народження та 50 років від дня смерті поета, який походить із села Лося. Найбільшу популярність Яків Дудра здобув завдяки своїй серії «Дудрові вірші», які було опубліковано на «Лемківскій сторінці» у «Нашому слові». У своїй поезії, написаній лемківською говіркою, з гумором та іронією автор висловлював погляди на події з життя особистого й української громади в Польщі. Посмертно видано його поетичні збірки «Уродився я хлопом» та «Зьвізды на скыбах».

У наступній статті редакція згадує отця митрата Степана Дзюбину, який помер у 2004 році. Священник був родом з Гладишева. Після закінчення духовної семінарії в Перемишлі розпочав священницьку службу в Ждині, а потім служив літургії в інших лемківських селах: Явірки, Злоцьке, Криниця-село, Нова-Весь. У червні 1947 року був ув'язнений у Центральному таборі праці в Явожні.

Що ще ми можемо знайти у виданні Об'єднання лемків – «Ватрі»?

Традиційно в «Лемківській хроніці» журналу розміщено вітання для ювілярів та короткі повідомлення про те, чим жила громада протягом кількох минулих місяців. До них належать розлогі фоторепортажі з різних подій, зокрема про «Лемківський кермеш» у Вільхівці, кермеш у греко-католицькій парафії в Криниці та фотозвіт із подій у фонді «Новиця» імені Стефанії та Михайла Марковичів.

Є у «Ватрі» й дитяча сторінка. Проте не з віршиками, ребусами та іграми, як було це у попередніх випусках. Об'єднання лемків уже всьоме закликало дітей намалювати краєвиди та відомі місця Лемківщини у рамах конкурсу «Лемківщина оком дітини». Цього року конкурс поділено на дві категорії: «Краєвиди лемківского Бескиду» і «Слідами творчості Епіфанія Дровняка». Цьогоріч організатори отримали 39 робіт. Саме на дитячій сторінці редакція друкує список усіх лауреатів та імена юних авторів, чиї роботи були відзначені. Тут також представлено кілька малюнків. ●

eprasa.pl abb85a9fab

РЕЦЕНЗІЇ

Софія Андрухович, «Катананхе». Київ: Комубук, 2024. – 224 с.

Дарина ПОПІЛЬ

Постапокаліптичний світ почуттів

Пристрасть, якій не підвладні вік і час, давні міфи, безмежна любов до собак, реальність після війни, неймовірна краса урбаністики Києва. Такі хештеги можна було б прописати під новим романом Софії Андрухович «Катананхе», але навряд чи вони б пояснили багато. Книга проста і складна водночас. Цим і приваблива.

Справжнім мистецтвом письма є вміння створити текст, який читач зможе прочитати на такому рівні, на якому йому хочеться, можеться, вміється. Вирішувати – чи заходити на глибину і відшукувати там підводні течії та камені, чи залишитись на гладкій поверхні з легкими хвильками – це вже індивідуальний вибір кожного, хто розпочне своє знайомство з «Катананхе».

Мені здається, що інтеракція з романом починається взагалі ще здалека від його читання. Найперше ми контактуємо з цим цікавим словом «катананхе», воно засідає нам в голову вже опісля першого разу, коли ми почули про нове видання Андрухович. Вариться собі у нетрях підсвідомості і викликає потрохи різні асоціації. Особисто я вирішила не дивитись значення слова аж до моменту прочитання книги. Мені хотілось насолодитись власними варіаціями.

Мною чомусь володіла впевненість, що «катананхе» – це щось пов'язане з індійськими практиками медитації. Якесь чарівне слово для позначення глибокого стану самопізнання або досягнення вищого рівня свідомості.

Попереджаю, далі будуть спойлери щодо істинних значень слова. Назва насправді теж багатошарова, розкривається пелюстка за пелюсткою, як квітка, адже це і є квіти. Блакитні, прості, але дуже красиві квіти. Можливо, вже й не дуже прості, бо колись давно їх використовували для варіння еліксирів кохання. Інша назва квітів – «стріла Амура» або «стріла Купідона». Герої ж книги поводяться справді так, наче їх раптово в якісь моменти б'ють в груди стріли шаленої пристрасті.

В одному з інтерв'ю Софія Андрухович також розповіла, що ще одним значенням катананхе є компульсивність, якась компульсивна дія. І таке трактування дуже вписується у події роману, у спонтанну та іноді, здавалось би, нелогічну поведінку персонажів.

Розпочинається роман коротким пасажем про мисливця Актеона. Одна з версій міфу про нього доволі сумна. Якщо коротко, то мисливець побачив оголеною богиню Артеміду. Та у гніві за таке зухвальство перетворила Актеона на оленя, якого розірвали власні улюблені собаки.

Також в одній з розмов з медіа Софія Андрухович зазначила, що міфи найточніше відображають ті переживання, через які зараз проходять українці. Міф про Актеона демонструє історію про аутоагресію і про те, як іноді безперечна любов та відданість можуть обернутись проти того, кому вони присвячені.

Одразу після зарисовки про полювання Актеона з собаками ми різко переносимось у атмосферу сучасного Києва, а точніше, може, трохи після сучасного, тому що події в романі розгортаються у майбутньому, опісля російсько-української війни. Взагалі, «Катананхе» цікаве також тим, як авторка на різні способи показує посттравми війни своїх героїв, жодного разу не вживши слова «війна».

Отже, дуже стрімко перед нами розгортаються навстіж життя однієї київської родини. Мами Лесі, тата Олекси, доньки-підлітки Таї і їхньої собаки Діни. Оповідь ведеться таким чином, що виникає відчуття, начебто ми є поруч з героями. Ніби сидимо з ними разом у їхньому помешканні, йдемо на прогулянку, переживаємо їхні емоції. Цей ефект присутності дуже відчутний, роман затягує нас всередину.

Як зазначалось на початку, кожен з читачів може прочитати «Катананхе» по-своєму. Для багатьох це буде, власне, історія про певну кризу кожного з членів родини і про те, як вони на свої способи дають собі з цим раду. Хтось прочитає книгу як текст про пошук любові та прийняття героїв. Інші будуть шукати підтексти і знайдуть їх багато. Міф про Актеона наштовхуватиме на різні роздуми та відчування цієї прози.

Епізодом з твору, реакція на який блискавично завірусилась в українському інтернеті опісля виходу роману, є сцена пристрасних любощів Олекси і його сусідки Жанни. Цей момент привернув так сильно увагу читачів, тому що мова йде про сексуальний акт поміж молодим чоловіком та жінкою старшого віку. Мовляв, це якесь збоченство, огида та сором. Багато хто обурювався та засуджував авторку за порнографію та пропагування розпусти.

Насправді ж, думаю, такий хейт спрацював лише на користь популяризації книги. Дивно, що в сучасному світі, де на звичайному Тік-Тоці можна надивитись такого, що голова обертом, люди мають такі претензії до фрагменту з художньої книги, де історія, хай і може написана на базі якихось власних переживань чи чиїхось розповідей, але все-таки є вигаданим сюжетом.

До речі, на скромний погляд авторки статті, нічого огидного, аморального та страшного немає у сцені кохання поміж героями. Між ними сталось щось таке, чого вони самі до кінця не могли зрозуміти. Сталось, власне, ось те спонтанне катананхе. Хто ми такі, щоб засуджувати інших, тим паче героїв роману?

18.

eprasa.pl abb85a9fab

Продовження з 17 сторінки

На мій погляд, значно цікавішою та багатосенсовою є сцена в книзі, яка приводить героїв до такого бурхливого та спонтанного вияву почуттів.

Герої знаходять оленя, що потрапив у пастку в ямі. Жанна прикладає великих зусиль, щоб врятувати зраненого звіра. Олекса їй допомагає, хоча видається, що він би радше здався, якби не ентузіазм та завзятість Жанни.

І ось тут можна вже спробувати прочитати якісь глибші послання «Катананхе».

Повертаємось до міфу про Актеона, перетвореного на оленя, якого вбили власні собаки. Ми вже знаємо трактування, що це вияв аутоагресії через прожиття травми. Тоді, ймовірно, Жанна та Олекса, рятуючи зраненого оленя, таким чином відчайдушно, свідомо або підсвідомо, прагнули загоїти власні рани та залікувати свої травми?

Таких епізодів у книзі буде дуже багато, також яскраво запам'ятався момент, коли Жанна плавала у ріці. Її відчуття пов'язані в цей момент з водою, течією, швидкоплинністю миті, усвідомленням життя, що проходить.

Загалом, емоції кожного з персонажів в той чи інший спосіб пов'язані з відчуттям часу. Лесі хочеться якнайдовше зберегти свою молодість, вона для цього робить модні, дорогі процедури. Її світ сходить з розуму, коли вона взнає про чоловіка і старшу сусідку. Вона зовсім нічого не розуміє, як же ж так? Жанна ж стара, поморщена. Як коханий міг захотіти таку жінку?

Підлітка Тая взагалі дивиться на світ зовсім по-іншому. Він для неї поки дивне та не до кінця зрозуміле місце, де ще треба себе відшукати і зрозуміти. Є в погляді на реальність довкола очима Таї щось таке постапокаліптичне, загалом це відчуття випливає на поверхню в певні моменти роману. Така якась екзистенційна розгубленість персонажів у великому місті. Місті, що вціліло після війни, але вже ніколи не буде таким, як раніше, як і самі герої зрештою.

Жанна вирощує квіти на клумбі під домом. Леся від злості їх руйнує. Руйнує і катананхе, що там росте. Тая відчуває напруження поміж батьками, відчуває, як звичні схеми більше не працюють. Тая безмежно любить собак, до болю в серці. Вона любить свою Діну. Діна стає мимовільною жертвою хаосу поміж героями. Це так несправедливо і так притаманно для людей. Вони чомусь думають, що вони найважливіші зі своїми болями, втратами, проблемами. Але хто так сказав? Цікаво, як би це все виглядало в очах собаки Діни, якщо б ми могли бачити її візію.

В якийсь момент Тая тікає від проблем дорослих, які вона не розуміє і не може вирішити. Її втеча, а може, просто час, який трохи минув і охолодив розум кожного, працює на зближення Олекси і Лесі. Можливо, їм потрібно було пережити колапс, щоб збагнути мікрокосмоси одне одного.

Окремим персонажем цієї оповіді є місто. Я ніколи не знала і так і не полюбила всім серцем Києва. Але в «Катананхе» він такий, що хочеться там бути, хочеться закохатись в ширину, свободу, різноструктурність та багатошаровість української столиці.

Чи хоча б одна деталь з життів героїв повернеться на своє місце, невідомо. Життя – це рух, рух – це час, час змінює кожного щохвилини. Але, може, в цьому і є сенс?

Нам дозволити зазирнути за куліси кількох доль, об'єднаних спільним місцем проживання, різного рівня стосунками, відмінними багато у чому, але схожими у своєму прагненні зафіксувати себе якось в цьому світі та зафіксувати цей світ у собі.

Постапокаліптичний, поствоєнний світ, у якому так багато хаотичних початків, з них може зродитись будь-що.

Прочитавши роман, тепер я б слову «катананхе» дала інше значення, катананхе – це трохи про те, що в нас є лише теперішня, спонтанна, імпульсивна мить. Прекрасно, якщо ми заповнимо цю мить любов'ю. Але навіть якщо ні, любов може прийти до нас завтра. Прийти у будь-який момент. ●

ОГОЛОШЕННЯ

«Берегині України» – видавничий проєкт

У видавництві Всеукраїнського щомісячника «Бористен» за фінансової підтримки Фундації «Прометеїв отвіт» (США) готується до друку художньо-публіцистична збірка «Берегині України», яка розповідає про сильних духом і світлих душею захисниць України. Сьогодні через війну тільки у лавах ЗСУ служить близько 62 000 жінок, а ще ж – у складі поліції, з'єднаннях ДСНС, рятувальних та пожежних службах, різноманітних силових структурах.

Оспіваний поетичний образ української жінки-берегині – нині сувора реальність. Майбутнє видання покликане бути одним із численних чинників героїзації наших захисниць, стати яскравою ілюстрацією справді всенародної боротьби українців із споконвічним ворогом.

Збірка передбачає різноманітність літературних і журналістських жанрів. Сюди увійдуть документальні оповідання, нариси, есеї, інтерв'ю, вірші, спогади тощо. Упорядник книги – шеф-редактор Всеукраїнського щомісячника «Бористен» Фідель Сухоніс, а серед авторів є як досвідчені письменники й журналісти, так і початківці. Видання носить небуденний характер, навіть з тієї причини, що окремі героїні цієї збірки спілкуються через месенджери, інтерв'ю відбуваються не у затишних кафе, а під шаленими обстрілами на передовій.

Проводиться добровільна збірка на зазначений патріотичний видавничий проєкт. Список жертводавців з подяками буде вміщений у майбутніх паперовому та електронному виданнях щомісячника. Пожертви, надіслані до Фундації «Прометеїв отвіт», не підлягають оподаткуванню (tax exempt/deductable).

Promethean's Retort a 501 (c) 3 org.
P.O.Box 35
Lyndhurst, N.J. 07071-0035
USA
Контакт з головою Фундації Петром Палюхом – 4petrop@verizon.net, тел. 201-320-9791.

● **Будівельна ділянка в Перемишлі, на якій розташовано торговий павільйон, котрий віддаю в оренду. Тел. 504-450-652 (дзвонити з 18:00 до 21:00).**

eprasa.pl abb85a9fab

ОГОЛОШЕННЯ

Управа Кошалінського відділу ОУП
та управи гуртків ОУП у Кошаліні, Колобжеґу і Щецінку запрошують на

6-й Огляд українського кіно 2024

Prezentacja filmów ukraińskich odbędzie się w miejscowościach: **Koszalinie, Kołobrzegu, Szczecinku, Białogardzie, Sławnie, Darłowie**

KOSZALIN, Centrum Kultury 105, ul. Zwycięstwa 105
27 październik 2024 (niedziela), godz.16.00 – film pt. Snajper. Biały Kruk (sensacyjny)
7 listopad 2024 (czwartek), godz.18.00 – film pt. Smak Wolności (komedia)
10 listopad 2024 (niedziela), godz.14.00 – film pt. Uprowadzona księżniczka (film animowany dla dzieci)

KOŁOBRZEG, Kino Wybrzeże, ul. Łopuskiego 24
10 listopad 2024 (niedziela), godz.12.00 – film pt. Snajper. Biały Kruk (sensacyjny)
24 listopad 2024 (niedziela), godz.12.00 – film pt. Uprowadzona księżniczka (film animowany dla dzieci)
1 grudnia 2024 (niedziela), godz.12.00 – film pt. Smak Wolności (komedia)

SZCZECINEK, Samorządowa Agencja Promocji i Kultury, ul. Wyszyńskiego 65
24 listopad 2024 (niedziela), godz.12.00 – film pt. Smak Wolności (komedia)
30 listopad 2024 (sobota), godz.12.00 – film pt. Snajper. Biały Kruk (sensacyjny, wojenny)
8 grudnia 2024 (sobota), godz.12.00 – film pt. Uprowadzona księżniczka (film animowany dla dzieci)

BIAŁOGARD, Centrum Kultury i Spotkań Europejskich, ul. 1 Maja
7 listopad 2024 (czwartek), godz.18.00 – film pt. Smak Wolności (komedia)
14 listopad 2024 (czwartek), godz.18.00 – film pt. Snajper. Biały Kruk (sensacyjny, wojenny)
30 listopad 2024 (sobota), godz.12.00 – film pt. Uprowadzona księżniczka (film animowany dla dzieci)

SŁAWNO, Sławieński Dom Kultury, ul. Augusta Cieszkowskiego 2
9 listopad 2024 (sobota), godz.16.00 – film pt. Smak Wolności (komedia)
23 listopad 2024 (sobota), godz.16.00 – film pt. Snajper. Biały Kruk (sensacyjny, wojenny)
30 listopad 2024 (sobota), godz.16.00 – film pt. Uprowadzona księżniczka (film animowany dla dzieci)

DARŁOWO, Darłowski Ośrodek Kultury Kino Bajka, ul. Morska 56
19 październik 2024 (sobota) godz.18.00 – film pt. Smak Wolności (komedia)
1 grudzień 2024 (niedziela), godz.19.00 – film pt. Snajper. Biały Kruk (sensacyjny)
8 grudzień 2024 (niedziela), godz.12.00 – film pt. Uprowadzona księżniczka (film animowany dla dzieci)

Pokazy niekomercyjne. Wstęp wolny!

Współorganizatorem VI Przeglądu Kina Ukraińskiego jest Centrum Kultury 105 w Koszalinie, Regionalne Centrum Kultury im. Zbigniewa Herberta w Kołobrzegu, SAPIK w Szczecinku, Centrum Kultury i Spotkań Europejskich w Białogardzie, Sławieński Dom Kultury w Sławnie, Darłowski Ośrodek Kultury Kino Bajka w Darłowie.

Przegląd otrzymał wsparcie Urzędu Marszałkowskiego w Szczecinie.

ЖИВІ В НАШІЙ ПАМ'ЯТІ

Наближається час, коли ми будемо відвідувати могили наших близьких і друзів. При цьому не можемо забувати про померлих священиків, активістів, вчителів, керівників колективів, військовослужбовців та всіх, хто працював на благо нашої громади. Віддайте їм шану, сфотографуйте могилу, додайте коротку інформацію про померлого, а також місце розташування могили, та надішліть на адресу: **savi1985@wp.pl**.
Отримані фотографії будуть розміщені на сайті проєкту «Живі в нашій пам'яті».

Українське історичне товариство в Польщі

Увага, юні футболісти!

Повідомляємо, що 9 листопада в Ельблонзі відбудеться **26-й футбольний турнір українських дитячих команд**. Зголошення та детальна інформація – за тел. 787 141 769.

Організатори

Наше Слово **Adres:** Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10, +48 510-162-854, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: pełniący obowiązki redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).
Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo" **Druk:** Drukarnia „Efekt". Nakład 2000 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.
Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

eprasa.pl abb85a9fab

6. przegląd kina ukraińskiego

Koszalin
Centrum Kultury 105
ul. Zwycięstwa 105

Kołobrzeg
Regionalne Centrum Kultury
im. Zbigniewa Herberta
ul. Solna 1

Szczecinek
Samorządowa Agencja
Promocji i Kultury
ul. Wyszyńskiego 65

Białogard
Centrum Kultury
i Spotkań Europejskich
ul. 1 Maja

Sławno
Sławieński Dom Kultury
ul. Cieszkowskiego 2

Darłowo
Darłowski Ośrodek
Kultury Kino Bajka
ul. Morska 56

FILMY
z polskimi napisami

organizator:
Związek Ukraińców w Polsce

operatorzy medialni:
Pomorze Zachodnie
ad. Media Consulting
TVP 3 Szczecin
Polskie Radio Koszalin
Plus radio
Nowe Słowo
Głos Koszaliński
GK24.pl
Miasto
TV MAX
prestiż
naszemiasto.

eprasa.pl abb85a9fab